

مجموعه یادداشت‌ها

❁ ادبی و سیاسی رسالهٔ اسبوعیه در ❁

۳۱ نجی سنه

۱۰ شعبان ۱۳۳۰

❁ پنجمین ❁

جلد: ۱۵ - جزو: ۱۵۶

احمد راسم بگه

عزيزم راسم بك

اعتماد ايديكنز، كه حق غزته‌سنة يازديفكنز مقاله‌لري شوق و لذتله
تعقيب و قرائت ايدينلر صره‌سندنه بو مخلصكنز برنجيلكي احراز ايدر .
بييرسكنز، كه اوتنه‌دن بري اسلوب بيانكنزله طرز تفكر كزك مفتوني يم .
شوني ده سويله‌ملي يم : بر صاحب قلم نه قدر ولود و سمج بر قريحه‌يه
مالك اولسه ينه هر يازديني شيئي خلقه سوه سوه اوقومتقه موفق اوله‌ماز .
حال بوكه سز ، مفظور اولديفكنز خاصه فكرتله بو خصوصده ده ارباب قلم
آره‌سندنه بر استئنا تشكيل ايمكده‌سكنز . چونكه هر هانكي موضوعي
انتخاب ايتسه‌كز آكا موافق براداي نوين ايله بديعه ساز بيان اوليورسكنز .

بو تنوع افادہ ایسہ مفتونان آثار گزردہ نازہ بر شوق مطالعہ او یاندیر ۔
مقدمہ در ۔

مقالانکزک احتوا ایستدیکسی مسائلی دہ صورت مخصوصہ تدقیق
وملاحظہ ایتمکدیم ۔ بعضاً شطیحات آرد سنہ یک جدی فکر لر صقشدیر یور ۔
سکز ۔ کاهیچہ دہ الگ جدی مباحثی جالب استہزا بر شکلدہ تصور ایدیور سکز ۔
صرف مخصوصاتکزدن اولان بو نقوش وصور ایسہ عینیلہ مشہور
(غاوارنی) نک قاری قاتور لری کبی حادثات دہرہ مستہزا بر قیافت اکسا
ایتمکدہ در ۔

غاوارنی سائر (قاری قاتور یست) لر کبی سیمای اشخاص ایلہ اوینامازدی ۔
بلکہ مؤاخذہ ایتمک ایستدیکسی بر حالہ ، و بر حالت روحیہ مقصدہ موافق
بر شخصیت ویرردی ۔

سزک کوفہجی مانا و گزی : (ویشنہ وار ویشنہ ! . . .) ادا ونداسندہ
بولندیر مقدمہ کی (نکتہ) گز بو قبیلندیر ۔

سز ، اخلاقیاتدن سیاسیاتہ قدر بو مملکت ، بو ملت حقندہ کی تہکما ۔
تکزدہ دوام ایدیکز ۔ معاصر لرگز انتباء وانتصاح ایتمزلرسہ قصور آنلر کدر ۔
بطون مستقبلہ دہ زمانکزک تاریخی تبیع ایدہ جک اولانلر ، امین اولککزکہ
احمد راسمی بزدن اپی ، ادراک وتقدير ایدہ جکلر در ۔ ذاتاً اصل معرفت
و موفقیت ، حالہ دگل ، استقبالہ یشامقدر ۔

مقالانکزک محتویاتی تدقیق ایستدیکسی سوبلہ مشدم ۔ بوسیلہ وخصوصاً
بر ایکی سنہ دن بری تاریخ عثمانی ایلہ توغل ایتمکزدن طولایی سزہ بعض
اخطاراتدہ بولنق ایستدم ۔ کچن کون (حق) غرتہ سندہ :

ملت - حکومت

عنوانیلہ نشر ایستدیککز مقالہ دہ خلقمکزک احوال باطنہ سنی گوسترن بعض
حالات روحیہ سنہ ترجمان اولیور دیککز ۔

مثلاً شورای دولٹک تشکیلی صرہ سندہ خلقک اظہار ایتدیگی شوق و مسرتک یکجہی برہوس تقدیر کارانہ دن عبارت اولدیغنی ، دول معظمہ سفراسندن برینک : « بورادہ ہر شیئہ تقدیر و تحسین ایلہ باشلانیر ، تعیب و قبیح ایلہ نہایت ویریلیر . » قولیلہ استشہاد ایدن بر مؤلفی : (نہ یایلم کہ حقایق تاریخیہ مزدن بری دہ بو ایکی جملہ نک مفادیدر .) فقرہ سبلہ تصدیق ایدورسکیز .

بحث اوقدر برک و شاخ صالیورمکہ مساعددر کہ نہ قدر الزام اختصار ایتش اولسم ینہ بردو حۃ عظمای گفتگو تشکل ایدہ جکدر .
اولا شونی سویلی بی ، مقالہ گزدم موضوع بحث اولان (ترکیا و تنظیمات) مؤلفی علی العموم شرقہ و تخصیص بزہ متعلق نشریادہ بولنان اوروپالی ارباب قلمک مبتلا اولدیغنی مرض غفلت و خطا دن و یا اغفال و اخطاء دن مصون بولنہ مامشدر . صاحب غرض اولان ارباب نشریاتی بر طرفہ براقسہ قدہ خلوص نیتلہ بزدن بحث ایدن اصحاب قلمی الہ آلسق ، ینہ بو مرضہ مبتلا کوریرز .

بحث ایتدیگیز کتابک نہ اصلنی کوردم ، نہ دہ ترجمہ سنی . بو جہتلہ افادات و اعتراضاتک صرف مقالہ گزک احتوا ایتدیگی سطورہ عائد اولدیغنی بیان ایلہ برابر ، مدقن و مترجم بر ائردن نقل مواد ایدرکن تحریفانہ بولنمہ جفکیزدم عندمدہ مسلم اولدیغندن ، مؤلفک کورمدیکم و اوقومسدیغم سوزلرینی - سزک قلمکزدن چیقمش اولسنہ بناء - کورمش و اوقومش کبی هدف اعتراض ایتکدہ معذورم .

دیمشسکیز کہ : « جنمکان عبدالعزیز خانک اک زیادہ افتخار ایتدیگی تاسیساتندن بری دہ (شورای دول) در . و شورایہ اعضای خرسینیانہ نک تعیینی مسئلہ سی عمومی بر شوق او یاندر دینی کبی ، در سعادتہ دخی خاک پای شاہانہ یہ تشکر نامہ لر یاغدی رلدی . »

خبر عزیزم ! شورای دولت سلطان عبدالعزیز چه مدار مفتخرت اولان
تأسیساتدن دکلدی . تاریخ یازیور ایسه ک حقیقتی سویله لم ، نه معاصرینی ،
نه ده اخلاقی آلداتم . کالک دیدیگی کی :

« اسلافی یا ایتمک ایچون ابحال

لایقمی معاصرینی اغفال ! »

اوقادشاهی شورای دولت قیلمندن اولان تشکیلات سیاسیبه نك اهمیتی دکل
لزومی بیله محسوس بولنمیشدر . سلطان عبدالعزیز اوائل جلوسنده برهوس-
نوجاهانه ایله اردونك تنسیقاتنه و دونمآنك اکالاتنه مبادرت ایتمش و براز
زمان آنلره مشغول اولمش ، نهایت تنسیقات و اکالاتك موقوف علیهی
اولان یاره توکنجه و اون سنه علی التوالی مراجعت ایدیلان منبع استقراض
دخی صوبی چکنجه بالطبع اومدار اشتغال و افتخاره دخی امکان قالمامشدر .
شورای دولتك تشکیلی شرفی عالی پاشایه ده ماند دکلر . حتی عالی
پاشا گریده بولنمیش اولسه ایدی . بزده هیچ بروقت بونامده بر مجلس
تشکل اینمزدی . آنی عالی پاشانك غیوبتدن انتهاز فرصتله صدارت
قائممامی بولنان فؤاد پاشا تأسیس ایلشدر . مجلس ۱۲۸۴ ذی القعدة سننده
تشکل ایتدی . و فی الحقیقه ریاستنه طونه والیسی مدحت پاشا مأمور
اولدی . فقط اصل تشکیلاتك اجرا آتی ۲۸۵ محرمنه مصادفدر .
بونده فؤاد پاشانك فطره افکار سربستی ایله متحلی اولیشنك ، و بر سنه
اقلدن بری اورویایه چکله رك اصول مشورتی ترویجاً نشر یانده بولنان
یکی عثمانلیلرک ، و درسمادت فرانسه سفیری موسیو (بوره) نك دخی
دخل و تأثیری واردر . خصوصاً ریاستنه اوپله بر آدم کتیردی ، که
الجا آت عصریه بی ادراک و تطبیقه کی کالنی اثری اولان طونه ولایتله
کوسته شدی . بناء علیه بوتأسیس جدیدی حسن اداره ایچون مرکزك

سینات احوالیله آلوده دماغ اولمامش برفکر جدید صاحبه احتیاج واردی .
اۆده مدحت پاشا ایدی . دینه بیلیر ، که فؤاد پاشانک بو همتی ، دم واپسین
حیاتنده بر اثر حسن خاتمه ایدی .

« درسعادته خاکیای شاهانه به تشکر نامه لر یاغدرلدی . » فقره سی دخی
خلاف حقیقتدر . اصول قدیمه من حکمنجه اق تاریخده ولو تشکر معرضنده
اولسون بو یولده مآثر تحمیدکارانده بولنیلهمازدی . اؤلا خلق بویله شیلره
بیکانه ایدی . نانیاً هر هانکی خصوصده یکانه مرجع عموم باب عالی
اولدیفندن ، خلق ایله پادشاه آرمسنده هیچ بروسيله تقریه میدان ویرلمزدی .
بناء علیه شورای دولته خرستیان اعضا قبولندن طولانی ماینه دکل . فقط
باب عالی به بطریقخانه لر طرفندن برر تشکر نامه تقدیم ایدلمشیدی .

نانیاً مدحت پاشا شورای دولت ریاستندن هیچ بر سبيله استعفا ایتمامشدر .
و (شورای دولت نظامات اساسیه سنک حسن تطبیقنده) مدحت پاشایه عالی
پاشا طرفندن قطعاً مشکلات کوسترلماشدر . حتی مابین باش کاتبی امین بک
ایله تونسلی محمود پاشا بن عیاد آرمسنده حادث اولان بر منازعه نك فصل و
حسمی بیله شورای دولته حواله اولمش و نافعہ دائرهمسندہ مذاکره اولنان
بو مسئله تونسلی پاشانک حقنی تصدیق و امین بکنک مدعاسنی رد ایلشدر .

۱۲۸۵ سنه سی شوالنک ۲۹ زینه مصادف بنجشنبه کونی فؤاد پاشانک
نیسده وفاتی وقوع بولمشدی . خبر ارتحال جمعه کونی ورود ایلدی . یسنه
اؤکون خارجیه نظارتی عالی پاشایه علاوه مأموریت ایدلدی . مدحت پاشاده
بغداد ولایتنه تعیین اولنهرقی یرینه شورای دولتنک اصلی اولان مجلس والا
ریاستندن منفصل یوسف کامل پاشا نصب اولندی .

§

سنک تحلیلله اوعراشدیفکنز (مصونیت نظامات) مسئله سی بو صدددن
بتون بتون خارجدر . زیرا (شورای دولت) مملکت ایچسون دکل .

اور ویاہ قارشی برشی بابیور کورنگ ایچون تشکیل ایدلمشیدی . حتی —
 کورہ نگہ مخالف اولدیفیچون — زمان تشکیلندہ خلقدن بر قسم شورانک
 علیہندہ بولنمشیدی . اگر فؤاد پاشا وفات ایتمیوبدہ مدحت پاشانک مرکزدن
 استعقالہ یول آجنامش اولسہ ایدی . بلکہ براز زمان صکرہ تنظیمندہ
 یولنہ جنی قوانین ملکیہ و اجتماعیہ نیک حاصل ایلیہ جکی تاثیر ایله دبدیککز
 فکر ، یعنی نظامات اساسیہ نیک محافظہ سنہ مملکتندہ فکر ضمان حاصل
 اولہ بیلیدی .

نہ چارہ ، کہ شرط اداتی اولان (اگر) لفظی تاریخ حادثات اقوامدہ
 هیچ بر مفہوم افادہ ایتمز . چونکہ (اگر) شویله اولسہ ایدی بویله
 اولوردی (دیک عینیلہ) اگر حالہ مک آلت رجولیہ سی اولسہ ایدی عمم
 اولوردی (قبیلندن بر لغودر . چونکہ اقوام متیقظہ میانسندہ هر بر تأسیس
 بر لزوم سیاسی و اجتماعی بہ ابتداء وجود بولور ؛ و بناءً علیہ محافظہ
 و استحکمالندہ ملت ضامن اولور .

ابوالضیا

